

האם עקרונית ומעשית ניתן לקבוע היררכיה בין מצוות התורה השונות?
עיינו בשתי משניות ממסכת אבות:

1. אבות פרק ב' משנה א'

רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין:

2. אבות פרק ד משנה ב

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה:

האם ניתן לקבוע כי מצווה מסוימת היא קלה ואחרת חמורה? השוו בין דברי רבי ולבן עזאי בשאלה זו. ראו את עמדת הרשב"ץ בשאלה זו:

מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ב משנה א

ופירוש מצוה קלה, שהיא קלה בעיניו כמו מצות סוכה, שקראו בראשון מע"ז [ג א] מצוה קלה, לפי שאין בה חסרון כ"ס. וכן מצות ציצית, קראו בפרק התכלת [מנחות מד א], מצוה קלה, שאין בה עמל ויגיעה. אבל המצוות מצד עצמן, אין לומר בהם קלה וחמורה.

הרשב"ץ - רבי שמעון בן צמח דוראן בעל ספר התשב"ץ (תשובות רבי שמעון בן צמח), נולד באי מיורקה (ע"י ספרד) בשנת ה"א קכ"א (1361) ונפטר בעיר אלג'יר בשנת ה"א ר"ד (1444).

מחשבות

התורה מטילה את חובת לימוד התורה על האבות - מה היתרונות והחסרונות בקביעה זו?
על מי עוד ניתן להטיל את החובה ללמד את הילדים? ראו את הגמרא הבאה:

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כא עמוד א

דאמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל;

שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה, מאי דרוש? [דברים י"א] ולמדתם אותם - ולמדתם אתם, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? [ישעיהו ב'] כי מציון תצא תורה;

ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך; ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו - מבעיט בו ויצא, עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע.

אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: עד שית לא תקביל, מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא. וא"ל רב לרב שמואל בר שילת: כי מחית לינוקא, לא תימחי אלא בערקתא דמסנא, דקארי - קארי, דלא קארי - ליהוי צוותא לחבריה.

מי קודם בלימוד האב או הבן

- Ⓒ לשיטת ר' יהודה אם האב מוכשר מהבן הוא קודם - מה ההיגיון בכך? האם כישורים צריכים להוות שיקול בלימוד תורה?
- Ⓒ מהי המחלוקת לגבי רגשותיהם של הורים כלפי ילדיהם, המופיע בגמרא הבאה? כיצד היא משפיעה על השאלה מי קודם ללמוד?

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קה עמוד ב

רש"י שם

אורח ארעא למימר הכי - וכי דרך ארץ כן שיאמרו ויטב אלהים שם שלמה משמך - והא חלשא דעתיה דאמרי ליה שיהא גדול מאביו.

מעין שמך - קאמר ליה, ומעין כסאך ולא גדול ממש.

נשים באהל - שרה רבקה רחל ולא, שרה ורבקה דכתיב ויביאה יצחק האהלה שרה אמו וגו' רחל ולא דכתיב (בראשית לא) ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל.

אורח ארעא - שאמרה דבורה ליעל [שתהא] ברוכה משרה ורבקה, אלא מעין ברכת שרה קאמרה.

ופליגא - האי דמשנין שם שלמה משמך - מעין - פליגא דר' יוסי בר חוני.

בנו מניין - שאינו מקנא בו.

משלמה - דקאמרי ליה לדוד ייטב אלהים שם שלמה משמך.

ותלמידו - איבעית אימא דקאמר ליה לאליהו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ונתן לו אליהו ולא נתקנא בו.

ויסמך את ידיו עליו ויצוהו - אף על גב דהקדוש ברוך הוא לא אמר ליה אלא וסמכת את ידך עליו חדא, אזיל איהו וסמך תרתי.

אמר ליה רבא לרבה בר מרי: כתיב [מלכים א' א'] ייטב אלהים את שם שלמה משמך ויגדל [את] כסאו מכסאך, אורח ארעא למימרא ליה למלכא הכי? -

אמר ליה: מעין, קאמרה ליה. דאי לא תימא הכי [שופטים ה'] תברך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תברך. נשים באהל מאן נינהו - שרה רבקה רחל ולא, אורח ארעא למימר הכי? אלא: מעין, קאמר. הכי נמי - מעין קאמר.

ופליגא דרב יוסי בר חוני, דאמר רב יוסי בר חוני: בכל אדם מתקנא, חוץ מבנו ותלמידו, בנו - משלמה. ותלמידו, איבעית אימא: [מלכים ב' ב'] ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, ואיבעית אימא [במדבר כ"ז] ויסמך את ידיו עליו ויצוהו.

סוף דף ה'ס

בסוגייתנו אביי ביקש לנצל את כוחותיו של ר' אחאבר יעקב וסמך על הנס. סיפורים נוספים על חכמים שסמכו כל נס ניתן לראות במסכת תענית דף כ ע"ב 'כי ההיא אשיתא רעועה...!'. בענין זה ראו דברי הצי"ץ אליעזר שו"ת זה עוסק בבירור שיטת הרמב"ן לגבי קבלת טיפול רפואי. לדעת הרמב"ן, חובת הריפוי מוטלת על הרופא ולא על החולה, המעלים את הקושי שמא אסור לחולה לחלל שבת על מנת להתרפא

שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן מא:

ברור הדבר בלי צל של ספק, שבכל אופן שהוא איך שלא נפרש כוונת הרמב"ן עה"ת, אין להעלות על הדעת כלל להורות או להתיר למי שהוא שירה היתר לעצמו שלא לדרוש בחלותו ברופאים וברפואות או שלא לחלל עבורו את השבת עבור כן למרות היותו חולה שיש בו סכנה, ולא עוד אלא דגם כופין אותו על כך כן לחלל... וקולעים הדברים של הקיצושו"ע סי' קצ"ב סעי' ג' שמגדיר וכותב דהמונע את עצמו מלקרוא לרופא שתיים רעות הנהו עושה, האחת דאסור לסמוך על הנס

רבי אליעזר יהודה ולדנברג, נולד בשנת ה"א תרע"ז (1917) ונפטר לפני כשנה, כיהן כאב בית דין בירושלים. בספריו ציץ אליעזר הוא עונה על הרבה שאלות מודרניות, במיוחד בשטח ההלכה והרפואה. הוא כתב גם ספר הלכות מדינה, העוסק בבעיות הלכה ומדינה.

במקום שיש סכנה, ודבר זה גורם שיזכרו עוונותיו בשעת חליו, ועוד, דהוי יוהרא וגיאות שסומך על צדקתו שיתרפא בדרך הנס ע"ש, וכפי שכותב כבר בספר שבט יהודה שם, דאם נמצאו צדיקים שנענו על ידי תפלה ובקשת רחמים ולא הוצרכו להתנהג בדרכי הרפואות אין ללמוד מהם דשאני הנהו דרב גוברייהו ונפיש זכותיהו והם יצאו מממשלת הטבע ומהוראת המזלות וראיתי בני עלייה והנם מועטים, ואף הם לא היו סומכין על הנס אם לא שהיה הנס נעשה מאליו ולעולם הם מבקשים כפי הטבע ע"ש.

ללמוד מיה ולישא אשה - מה קוצר?

- Ⓒ לאיזה עמדה לדעתכם נוטה הגמרא?
- Ⓒ מהם השיקולים השונים שיש לקחת בחשבון בשאלה זו - איזו מהם מכריע לפי הגמרא?
- Ⓒ הא לן והא להו.

- השוו את פירוש רש"י לפירושו של רבנו תם בתוספות.
- מה נקודת החוזק ומהי החולשה בכל פירוש?
- מה ההבדל העקרוני בין רש"י לתוספות ביחס בין לימוד וחיי משפחה?
- כיצד הכריעה בסופו של דבר הסוגיה - עיינו בבית יוסף

בית יוסף יורה דעה סימן רמו אות ב ד"ה לעולם ילמוד

בית יוסף - פירוש והרחבה לספר ההלכה 'ארבעה טורים' של רבי יעקב בן הרא"ש ובו יש סיכום של הגמרות ופירושי הראשונים בכל נושא. חובר ע"י רבי יוסף קארו (ספרד 1488 - צפת 1575), לפני שחיבר את השולחן ערוך.

וכתב הרא"ש (סי' מב) דכולהו אמוראי מודו דאם אי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואחר כך ישא אשה וקצבה לאותו לימוד לא ידענא וכו'. כלומר שמואל ורבי יוחנן כיון דאוקימנא דלא פליגי אלא הא לן והא להו א"כ לדברי שניהם אם אי אפשר לו ללמוד אם ישא ילמוד תחלה והוא שיהא אפשר לו בלא אשה דאם לא כן לדברי הכל נושא תחלה כדקתני בבביתא כדי שלא יהא בהרהורי עבירה וקצבה לאותו לימוד לא ידענא וכו'.

- Ⓒ בראש דף ל. מובאות שתי גרסאות לטווח גילאים שקובע רבא 16 - 22 או 18 - 24.
- Ⓒ רש"י ד"ה 'משיתסר' מביא שני פירושים לייחוד שבגילאים אלו. מהם? מהו הטווח הגילאים של כל אחד בימינו?
- Ⓒ מאמר מומלץ על הסוגיה - הרב יהודה ברנדס בספרו אגדה למעשה 254 - 283.